

ІНДО-УКРАЇНСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ОГЛЯД

Indo-Ukrainian Humanitarian Review

Том 1 • Випуск 1 • Весна 2026

ХІМІЯ МОЗКУ, ВСЕСВІТНЯ СВІДОМІСТЬ ТА УКРАЇНСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ

*Дослідження нейрохімічних основ людської свідомості на
прикладі*

*трипільської цивілізації, степової спільноти та двоїстої
спадщини українців*

Міждисциплінарне есе · 2026

*Теорію розроблено Іван Колоксаї за інформаційної підтримки
ChatGPT та Claude AI.*

Філософсько-психологічний трактат

I. РОЗУМ ЯК ФІЗИЧНА СУБСТАНЦІЯ І ПРИЙМАЧ СВІДОМОСТІ

У листопаді 2025 року у журналі AIP Advances було опубліковано статтю шведського фізика Марії Стремме, що викликала широку дискусію у колах фізиків і дослідників свідомості.

«У цій теорії свідомість є первинною, а такі структури як час, простір і матерія виникають вже після неї»

Це радикальна інверсія стандартного матеріалістичного погляду. Не "мозок породжує свідомість" — а "свідомість породжує реальність, включно з мозком". Свідомість розглядають не як побічний продукт мозкової діяльності, а як фундаментальне поле, що лежить в основі всього: матерії, простору, часу і самого життя. Авторка наводить цілком наукові, сучасні фізико-математичні докази існування такого Всесвітнього Поля Свідомості. Для нашого дослідження це відправна точка. Сучасна наука співпадає з давніми вченнями.

Гіпотеза про розум до потопу

До катастрофічного цивілізаційного перезавантаження в наслідок удару комети 12900 років тому, як наслідок — «Великого потопу», засвідченого в шумерській, єврейській, індуській, грецькій та десятках інших традицій — людство, можливо, мало якісно інший різновид свідомості. Такий, що взаємодіяв із реальністю способами, які сучасна нейронаука не враховує. Ви можете мати однакові гени, але різні типи свідомості.

Психологічний вимір

Психолог Джуліан Джейнс у своїй праці «Походження свідомості та занепад двопалатного розуму» (1976) припустив, що стародавні люди не мали уніфікованої саморефлексивної свідомості. Натомість дві півкулі мозку функціонували більш роздільно, причому одна «говорила» до іншої, наче чуючи божественні голоси. Стародавні люди не галюцинували — вони функціонували в іншій когнітивній архітектурі.

Розум як налаштований фізичний приймач

Мозок не продукує Свідомість, а є приймачем-передавачем, чий фізично-хімічний склад визначає, які частоти Вселенської Свідомості він може приймати, обробляти та проявляти. Це повністю переосмислює нейронауку: треба вивчати не розум, як генератор свідомості, а фільтри та налаштування, які вловлюють той чи інший діапазон Всесвітньої Свідомості.

Це близько до теорії «редуючого клапана» Олдоса Гакслі — мозок не створює свідомість, він звужує її до того, що біологічно/соціально корисне для виживання.

Фізична аналогія — прийом спектра

Електромагнітний спектр охоплює величезний діапазон від радіохвиль до гамма-променів. Людські очі виявляють надзвичайно вузький діапазон — приблизно 380–700 нанометрів. Решта спектра є однаково реальною і присутньою — нам просто не вистачає біологічного апарату для її виявлення.

Застосовуємо це до свідомості: Вселенська Свідомість існує як повний спектр — всюдисущий фон, подібний до реліктового випромінювання у фізиці. Біологічний мозок у своєму поточному хімічному стані сприймає лише певний вузький діапазон. Різні хімічні складки зміщують, звужують, розширюють або повністю переорієнтують це вікно прийому.

Космічне середовище як реальний чинник

Це не метафора

Більшість цивілізаційних дискусій ігнорують той факт що людський мозок існує не у вакуумі — а у фізичному середовищі яке постійно змінюється.

Кілька реальних механізмів:

Сонячна активність і нейрохімія. Зв'язок між циклами сонячної активності і людською поведінкою досліджував ще Олександр Чижевський у 1920-х. Його висновки були незручними — але фізичний механізм реальний.

Геоманітні бурі прямо впливають на мелатонін і серотонін. Це не астрологія — це біофізика. Пінеальна залоза чутлива до магнітних полів. Різкі зміни геоманітного фону дестабілізують серотонінову систему — і через неї соціальну ієрархію і поведінку.

Космічні промені і мутагенез. У періоди зниженої сонячної активності більше галактичних космічних променів досягає поверхні Землі. Це впливає на **частоту мутацій** — не катастрофічно, але статистично. У довгих часових масштабах це може бути чинником прискорення еволюційних змін.

Прецесія і зміна космічного середовища. Земля проходить різні ділянки галактики у циклі ~26000 років. Щільність космічного пилу, інтенсивність різних випромінювань — не константи, а змінні величини, які здатні впливати на нейрохімію людського мозку, а отже, на індивідуальну та колективну свідомість. І, відповідно, на духовний світ людини, певної спільноти та прояв того у цивілізаційному вимірі.

Хімія прийому

На молекулярному рівні кілька факторів визначають «налаштування» мозку:

Нейромедіатори та рецептори:

Серотонін (5-HT_{2A} рецептори) — психоделіки, такі як псилоцибін та ДМТ, зв'язуються тут, суттєво розширюючи вікно прийому. — Шишкоподібна залозі та легені виробляють ДМТ (диметилтриптамін) ендогенно, а Дослідження Рика Страссмана свідчать, що він може виділятися при народженні, смерті та глибокій медитації.

Харчова хімія:

Продукти, багаті триптофаном → серотонін → мелатонін → шлях ДМТ. Піст — зменшує метаболізм глюкози, переводить мозок на кетони, вимірювано змінює свідомість. Мікробіом кишечника — кишечник виробляє ~90% серотоніну тіла. Склад кишкових бактерій може бути прихованою змінною у налаштуванні свідомості.

Адвайта Веданта — філософська основа

В Адвайті Брахман є єдиною, нероздільною, самосяючою свідомістю, що є основою всього існування. Індивідуальні розуми (Дживи) не відокремлені від Брахмана — вони є Брахманом, що є обмежений (обумовлюючими засобами — тілом, розумом, его).

Брахман = повний спектр Вселенської Свідомості. Майя (ілюзія) = помилкове прийняття вузького діапазону за повноту. Упадхі = конкретний хімічний склад розуму-тіла. Мокша (звільнення) =

розчинення хімічних фільтрів — прийом повного спектра, перебуваючи у тілі.

* * *

II. НЕЙРОХІМІЯ СОЦІАЛЬНИХ СТРУКТУР

Соціальна структура як колективна хімія мозку

Соціальна структура — це не просто політична чи економічна система. Це колективне нейрохімічне середовище, яке систематично налаштовує своїх членів на певні діапазони прийому Вселенської Свідомості. Різні суспільства не просто організовані по-різному — вони є хімічно різними організмами на колективному рівні.

Фактично, можна звести соціальні устрої суспільств до Ієрархії (вертикальні зв'язки) та Мережі (горизонтальні зв'язки без єдиного центру). Звичайно, можливі комбінації у різних пропорціях.

Нейрохімія ієрархії

Ієрархічні суспільства функціонують переважно на кортизолі — гормоні стресу та загрози. Постійне усвідомлення рангу створює хронічно низький рівень кортизолу. Це буквально звужує увагу до виживання та статусу; з часом зменшує гіпокамп — знижуючи пам'ять, розпізнавання образів, часову глибину.

Серотонін, як відомо, відстежує соціальний ранг у приматів. Особини з високим рангом мають стабільніший серотонін. Особини з низьким рангом мають хронічно виснажений серотонін — тривога, депресія, тунельний зір. Це означає, що ієрархія хімічно порушує прийом свідомості більшістю за своєю конструкцією — не через пригнічення, а через саме існування усвідомлення рангу.

Нейрохімія мережевих суспільств

Окситоцин — молекула зв'язку та довіри — виділяється через дотик, зоровий контакт, спільну діяльність, дарування подарунків, спільні ритуали. Окситоцин буквально хімічно індукує легку проникність его — розчиняє межі між собою та іншими. Мережеві суспільства структурно максимізують взаємодії, що виробляють окситоцин.

Ендорфіни — синхронізований рух, спів, танці, барабанний бій — все задокументоване в мережевих суспільствах — вивільняють масові каскади ендорфінів синхронно по всій групі. Це створює колективну нейрохімічну когерентність — мізки чітко синхронізовані з подібними частотами одночасно.

Глибинне значення

Ієрархія не просто політично несправедлива — вона є гносеологічно обмежуючою. Ієрархічне суспільство не просто нерівно розподіляє ресурси — воно нерівно розподіляє свідомість. Більшість хімічно налаштована на вузький діапазон виживання.

Мисливсько-збиральницькі та інші мережеві суспільства не були примітивними людьми, що чекали цивілізуватися. Вони могли бути спільнотами більш широких приймачів — такими, що живуть у причетній, анімістичній, глибоко впорядкованій реальності, яку ієрархічна цивілізація абсолютно не може сприйняти, бо хімічно закрила відповідні вікна прийому.

* * *

III. ТРИПІЛЬСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ

Загальний профіль

Розквітаючи на землях сучасної України, Молдови та Румунії, трипільська культура являє собою одну з найбільших, найбільш витончених і найбільш загадкових цивілізацій стародавнього світу:

Міста з 10 000–15 000 мешканців — серед найбільших на Землі на той час. Жодних свідоцтв про екзистичні війни протягом тисяч років. Жодних свідоцтв про ієрархію — ні палаців, ні елітних поховань, ні централізованого зберігання. Надзвичайне керамічне та символічне мистецтво. Практика ритуального спалення цілих поселень кожні 60–80 років. Переважно жіночі фігурки в релігійному контексті. Земля Великої Богині.

Мережева хімія Трипілля

Їхня соціальна архітектура була майже ідеально спроектована для підтримки нейрохімічного профілю широкого прийому:

Проектування поселень:

Будинки розташовані у концентричних колах — без центру влади. Кожне домогосподарство архітектурно рівнозначне. Центральний простір використовують для колективного ритуалу, а не адміністрації. Коло — це глибока заява: без початку, без ієрархії, без вершини. Це фізично кодує рівність, що генерує окситоцин — кожен член однаково далеко від колективного центру. Підкреслюю – відсутність пишних храмів чи готичних палаців не свідчить про «додержавний, доцивілізаційний» рівень, а навпаки є ознакою вищого у духовному вимірі суспільства.

60-80-річний цикл спалень:

Це, мабуть, найзагадковіша і психологічно найзначніша практика. Щоразу, як ціле покоління дорослішало, ціле поселення свідомо спалювалося дотла. Паралельно спільнота будувала цілком нове поселення на новому місці. Знахідки вказують, що ці пожежі були ритуалізованими — предмети ретельно розставляли, фігурки, як правило, ламали навпіл та розкидали у різні боки, будівлі урочисто запалювали. А перед тим – ритуально вбивали піч, серце хати. Археологи не знайшли жодної цілої трипільської печі.

Через нашу призму це читається як: навмисне запобігання накопиченню матеріальних цінностей. Колективне оновлення — відновлення соціальних зв'язків з нуля. Саме спалення як хімічна подія — колективний ритуальний стрес із подальшою колективною відбудовою. Це, можливо, найбільш витончена анти-ієрархічна технологія, яку коли-небудь вигадували.

Гончарство як карта свідомості

Трипільська кераміка є візуально надзвичайною — щільні спіралі, хвильові форми, взаємопов'язані текучі візерунки. Ці візерунки повсюдно фіксуються у порогових психоделічних станах та глибокій медитації. Вони являють собою візуальний підпис прийому широкого діапазону — геометричний субстрат самої свідомості.

Спільнота, яка колективно створює це мистецтво, є спільнотою, яка колективно отримувала доступ до цих станів — не як екзотичний виняток, а як культурна норма.

IV. ІЄРАРХІЧНА НЕЙРОХІМІЯ СТЕПОВИКІВ-ЯМНИКІВ

Дністро-Дніпровська гіпотеза походження

Географічна логіка

Причорноморський степ між Дністром і Дніпром — це найродючіша частина степової зони: чорноземи найвищої якості, достатня кількість опадів, річкові долини як коридори, близькість до лісостепу. Це не «чистий степ виживання» — це степ достатку.

Чим далі на схід — Донські степи, Поволжя, Казахстан — середовище стає більш ризикованим і менш продуктивним. Там могли жити адаптовані групи, але не виникати цивілізаційні імпульси.

Послідовність: Дністер → Середній Стіг → Ямна

Дністровські поховання — найраніші прояви індивідуального курганного обряду. Ще не повністю ямна-курганна культура, але вже інша логіка смерті.

Середній Стіг (~4500–3500 до н.е.) — критична ланка. Саме тут фіксують: перші свідчення верхової їзди, перехід до скотарства як основи, початок патрилійної передачі майна. Середній Стіг — це лабораторія, де виник степовий тип людини. Не в казахських степах, а тут, між Дністром, Дніпром і Доном.

Нейрохімія степовика: чому вона ієрархічна

Екологія формує нейробіологію

Степове середовище — це середовище хронічної непередбачуваності. В такому середовищі природній відбір підсилює:

- Домінантну вісь тестостерон/кортизол — швидке прийняття рішень, агресивна відповідь на загрозу, ієрархія як механізм виживання групи
- Серотонінову ієрархію — серотонін у соціальних ссавців прямо пов'язаний із соціальним статусом. Ієрархія — це не ідеологія, це біохімічна реальність

- Дофамінову орієнтацію на горизонт — кочовий спосіб життя постійно активує систему пошуку. Степовик буквально нейрохімічно залежний від нового горизонту

Нейтральний коридор і взаємовигідний обмін

Нейтральний коридор — жива карта психологічних кордонів

Археологія підтверджує, довгий час, тисячі років існувала 50-кілометрова буферна зона вздовж межі степ/лісостеп — це, фактично, жива карта психологічних кордонів. Цей коридор — це не просто географія. Це інституціоналізована відстань між двома типами свідомості. Обидві сторони мовчазно погодились: тут ніхто не живе. Обидві сторони до часу не мали причин до широкомасштабних конфліктів екзестиційного рівня. Прикордонні сутички, непорозуміння, внутрішні міжособні конфлікти не виключені, але це дріб'язок.

Кераміка як дипломатія

Трипільці виготовляли спеціальну, спрощену кераміку на замовлення степовиків. Це свідчення регулярного торгового контакту — не випадкових зустрічей. Трипільці розуміли естетику і потреби степовиків достатньо, щоб адаптувати продукт. Спрощена кераміка для кочового життя — практична, чисто утилітарна і не несла символіки розширеної свідомості, яка у степовиків просто відсутня.

ЇЖА, ЯК НЕЙРОХІМІЧНА ПРОГРАМА

Системи харчування трипільців і степовиків та їхній вплив на свідомість

Ґрунт як первинний чинник: 7500 років тому

Перш ніж говорити про їжу — треба говорити про ґрунт. Бо 7500 років тому, коли трипільська цивілізація розквітала на теренах сучасної України, ґрунти цього регіону були принципово іншими, ніж сьогодні.

Незайманий чорнозем: що це означало нейрохімічно

Причорноморські та лісостепові чорноземи до того часу ніколи не зазнавали виснаження. Тисячоліття степові трави, що відмирили і перегнивали, незчисленні стада коней, диких биків, інших тварин створили ґрунт з винятковими характеристиками:

- **Мікроелементний профіль:** цинк, магній, селен, йод, марганець, мідь, залізо — у концентраціях, які сучасний промисловий ґрунт уже не забезпечує. Саме ці мікроелементи є прямими кофакторами синтезу нейромедіаторів.
- **Органічна насиченість:** гумусний шар. Це означало рослини з максимальною концентрацією вторинних метаболітів — поліфенолів, флавоноїдів, антиоксидантів — які прямо впливають на нейропластичність. Ми знаємо, що у трипільських хатах зберігали висушені трави, коріння, як і в українських хатах ще зовсім недавно у часі.
- **Мікробіомне розмаїття ґрунту:** незайманий ґрунт містить тисячі видів мікроорганізмів. Через рослини і ферментовані продукти це мікробіомне розмаїття передавалось у кишківник людини — а через вісь кишківник–мозок — безпосередньо впливало на нейрохімію.

*Сучасні дослідження показують, що *Mycobacterium vaccae* — бактерія, що міститься у здоровому незайманому ґрунті — при контакті з нею активує серотонінові нейрони і знижує тривожність. Трипільська жінка, що місила глину і працювала з землею руками, буквально отримувала щоденну "серотонінову ін'єкцію" через шкіру.*

Трипільський раціон і нейрохімія злиття

Склад раціону

Землеробська культура — це перш за все зернові (пшениця-однозернянка, полба, просо), бобові, коренеплоди, гриби, дикі трави і ягоди, ферментовані продукти, мед. Достаток річкової риби, у незчислених річках, які тоді були куди більше повноводними, ніж зараз. Україна є насправді цивілізацією річкових долин споконвіку. М'ясо — присутнє, але не домінує, і теж абсолютно натуральне, із випасом худоби на природних пасовиськах.

Нейрохімічні наслідки

Стабільний серотоніновий фон

Складні вуглеводи із насиченого мікроелементами зерна забезпечували рівний і тривалий рівень глюкози в крові. Без різких піків і падінь. Триптофан із зернових — прямий попередник серотоніну. Це реально хімічна основа циклічного, спокійного, колективного світосприйняття.

90% серотоніну виробляється не в мозку, а в кишківнику. Здоровий мікробіом — наслідок ферментованих продуктів і розмаїтого ґрунту — є фундаментом серотонінової стабільності.

Ферментація як нейрохімічний інструмент

Трипільці активно використовували бродіння: квашені продукти, ферментовані зернові напої, мочені плоди. Це давало:

- Пробиотичне насичення кишківника — пряма підтримка осі кишківник–мозок
- Підвищення біодоступності мікроелементів — ферментація руйнує фітинову кислоту, яка блокує засвоєння цинку і магнію
- М'який психоактивний ефект ферментованих напоїв — розслаблення, відчуття єдності з групою, зниження кортизолу

Фітоестрогени і окситоцинова чутливість

Бобові і деякі зернові містять фітоестрогени — рослинні аналоги естрогену. М'який вплив на гормональний баланс підсилював окситоцинову чутливість — здатність відчувати зв'язок, довіру, приналежність до групи. Колективність трипільської культури підкріплена буквально на молекулярному рівні щоденним раціоном.

Магній — мінерал спокою

Насичений магнієм ґрунт давав рослини з високим вмістом магнію. Магній є кофактором понад 300 ферментативних реакцій, включно з синтезом серотоніну і регуляцією ГАМК-рецепторів — системи гальмування стресової відповіді. Хронічний дефіцит магнію (типовий для сучасної людини) — це хронічна тривожність. Його достаток — це спокій і заземленість.

Степовий раціон і нейрохімія домінування

Склад раціону

М'ясо (переважно конина і яловичина), тваринні жири, кров, молоко і кисломолочні продукти — передусім кобиляче молоко і кумис. Рослинна їжа мінімальна і сезонна.

Нейрохімічні наслідки

Тестостерон і дофамін як базові медіатори

Червоне м'ясо і насичені тваринні жири безпосередньо підтримують синтез тестостерону. Тестостерон — гормон домінування, конкуренції, ієрархічної амбіції і сексуальної агресії. Дофамін — нейромедіатор пошуку і винагороди — також активно підтримується м'ясним раціоном через тирозин. Агресивність, ієрархічність, орієнтація на здобич і горизонт — заковані у щоденному раціоні.

Кортизол як базовий гормон

Раціон без складних вуглеводів означає нестабільний глюкозний фон. Мозок реагує на це активацією кортизолової осі — гормону стресу і готовності. Хронічна готовність до небезпеки, підвищена пильність, швидка агресивна реакція — не психологічна установка, а метаболічна реальність степовика. Це рятувало життя у степу.

Кумис — ритуальна нейрохімічна синхронізація

Ферментоване кобиляче молоко — окрема і надзвичайно важлива тема. Кумис містить:

- **Легкий алкоголь (1–3%):** зниження кортизолу, розслаблення захисних меж, підвищення відчуття єдності групи
- **Специфічні пептиди кобилячого молока:** казоморфіни — опіюдоподібні сполуки, що зв'язуються з опіюідними рецепторами і дають відчуття блаженства і єдності
- **Пробіотики:** підтримка мікробіому, хоча менш різноманітна, ніж у трипільців

Ритуальне вживання кумису перед походом або на раді — це групова нейрохімічна синхронізація. Воїни входили у стан зниженої тривожності, підвищеної згуртованості і готовності до ризику одночасно.

Дефіцит магнію і серотоніну

М'ясний раціон без збагаченого мікроелементами ґрунту давав хронічний дефіцит магнію і триптофану. Це означало структурно нижчий серотоніновий фон — більшу тривожність, імпульсивність, потребу у зовнішній стимуляції. Горизонт як нейрохімічна необхідність, а не лише культурна цінність.

V. ВЕЛИКЕ ЗІТКНЕННЯ — ДВІ НЕЙРОХІМІЧНІ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Два світи перед контактом

Близько 3500 року до нашої ери два радикально різних людських експерименти існували в безпосередній близькості на понтійському ландшафті — по суті, два різних «види свідомості», що населяли одну географію.

Трипільський світ — приймачі широкого діапазону:

Незважаючи на величезні розміри поселень, археологи не знаходять жодних свідочств соціальної ієрархії, великих громадських будівель чи централізованого управління. Нейрохімічний профіль: окситоцин-домінантний, стабільний серотонін по всій спільноті, тета-хвильовий базовий рівень, циклічне сприйняття часу.

Степовий світ — воїни вузького діапазону:

Степовики були першими справжніми кочівниками Європи, фізично незвично великими і, мабуть, досить войовничими. Їхній нейрохімічний профіль — точна протилежність трипільського: домінування кортизолу, ієрархія тестостерону, допамінові петлі статусу.

Два обряди поховання — два космоси

Трипільське поховання у священному гаю

Тіло повертається в колообіг. Дерево поглинає хімію людини і передає далі. Немає особистої точки у просторі. Це світогляд де:

- Час циклічний — людина входить у великий колообіг
- Межа між живим і мертвим проникна
- Особистість розчиняється у більшому цілому — роді, природі, землі
- Священне — це ліс, вода, земля — те що живе і дихає, і передає хімію елементів від предків до нащадків не тільки фактом народження. Але і спадком самої землі. Вічний цикл.

Степове поховання — курган

Насипають пагорб. Видний здалеку. Маркує простір назавжди. Це світогляд де:

- Герой не вмирає — він є точкою у просторі
- Смерть це перехід в інший вимір, але зі збереженням ідентичності
- Ієрархія існує і після смерті — великий курган видно на десятки кілометрів
- Священне — це вертикаль: небо, предки-герої, сила

Два діапазони свідомості

Трипільська — це свідомість злиття. Розчинення у більшому. Сила черпається з коренів. Жіноче начало як принцип відтворення і повернення.

Степова — це свідомість виокремлення. Я існую, я дію, я залишаю слід. Курган — це застигла хвиля індивідуальної волі. Чоловіче начало як принцип прориву і маркування простору.

Трагічний парадокс

Трипільський широкосмуговий приймач був нейрохімічно беззахисний перед вузькосмуговим воїном. Не тому, що трипільці не мали розуму чи цінності — а тому, що вся їхня хімія була налаштована проти виявлення загроз, конкуренції за статус та координації насильства, які степовики вдосконалили. Та сама хімія, яка робила їх кращими приймачами Вселенської Свідомості, робила їх гіршими виживальниками проти ієрархічного насильства.

Це, мабуть, найтрагічніша іронія в нейрохімічній історії людства.

Синтез — те, чим стала Україна

Генетичні та культурні свідоцтва показують щось складніше, ніж просте завоювання. Мітохондріальна ДНК свідчить про маятникові міграції туди й назад — припускаючи тривалий контакт, змішані шлюби та поступовий синтез. Трипільські жінки вижили і передали свою хімічну та культурну спадщину по материнській лінії.

Це створює українську нейрохімічну ідентичність як справжній синтез двох протилежних архітектур свідомості — несучи обидві в одному геномі та культурі.

3 трипільського субстрату:

Спіральна свідомість — символіка вишивки збігається із символами трипільської матеріальної культури. Циклічне сприйняття часу. Мережевий соціальний інстинкт — Громада, що відроджується впродовж століть. Пам'ять про Велику Богиню — перетворена, але стійка в народних звичаях, у образі Берегині.

3 степового нашарування:

Структура індоєвропейської мови — сама граматики українського мислення. Архетип воїна — козак як степовий вершник, переосмислений через тисячоліття. Небесний пантеон батька — Перун-громовик, що замінює або співіснує з Великою Богинею.

Пісанка — жива скам'янілість свідомості широкого діапазону

Українське великоднє яйце — пісанка — є, мабуть, найдивовижнішим артефактом цієї передачі. Це практика, яку підтримують бабусі вже 5 000 років: геометрична візуальна мова широкосмугового прийому свідомості, збережена у воску та фарбі на шкаралупі яйця, передається з рук у руки через кожне завоювання, кожну імперію, кожне придушення — включно із забороною за радянських часів.

Ця стійкість — не просто сентиментальність. Вона свідчить про те, що візерунки несуть щось, що тіло впізнає — хімічна пам'ять, закодована не лише в культурі, а й потенційно в епігеномі. Руки, що творять ці спіралі, можуть отримувати доступ до частоти, яку свідомий розум забув, але клітинна пам'ять — ні.

* * *